

ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, МЕНЕДЖМЕНТ:

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ

**«Економіка, фінанси, менеджмент:
актуальні питання науки і практики»
№ 2 (56) 2021**

Засновник:

Вінницький національний аграрний університет

Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації №21154-10954ПП від 31.12.2014 р.

ISSN 2411-4413

Редакційна колегія:

Головний редактор доктор економічних наук, професор **Гончарук І.В.**

Заступник головного редактора

кандидат економічних наук, доцент **Токарчук Д.М.**

Члени редакційної колегії:

доктор економічних наук, професор, академік НААН України **Калетнік Г.М.;**

доктор економічних наук, професор **Джекабсоне Сандра;**

доктор адміністративних наук, доцент **Спроге Ілзе;**

доктор економічних наук, професор **Вдовенко Л.О.;**

кандидат економічних наук, доцент **Ємчик Т.В.;**

доктор економічних наук, професор **Сахно А.А.;**

доктор економічних наук, професор **Алескерова Ю.В.;**

доктор економічних наук, професор **Коляденко С.В.;**

доктор економічних наук, доцент **Логоша Р.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Пронько Л.М.;**

кандидат економічних наук, доцент **Пришляк Н.В.;**

кандидат економічних наук, доцент **Брояка А.А.;**

доктор економічних наук, доцент **Здирко Н.Г.;**

доктор економічних наук, професор **Свиноус І.В.;**

доктор економічних наук, професор,

член-кореспондент НААН України **Шпикуляк О.Г.**

Адреса редакції: 21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. +38-096-754-50-74

Сайт журналу: <http://efm.vsau.org/>, електронна адреса: efm_vnau@ukr.net

Відповідальний секретар журналу – **Вовк В.Ю.,**

переклад іноземною мовою – **Загородна О.Ю.,**

технічний редактор журналу – кандидат економічних наук **Козяр Н.О.**

ЗМІСТ

І.В. ГОНЧАРУК, С.Я. КОВАЛЬЧУК, Й.М. ФЕДОРОВА.	7-24
ІНТЕГРАЦІЙНА ДИНАМІКА РИНКУ НАСІННЯ БУРЯКІВ В УКРАЇНІ	
Л.О. ВДОВЕНКО.	24-37
ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	
А.А. САХНО, І.О. ПАВЛЮК.	37-49
ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МЕТОДОМ АНАЛІЗУ СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ	
Н.Л. ПРАВДЮК.	49-63
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	
О.Ю. САМБОРСЬКА, Т.В. КОЛЕСНИК, Л.М. ПРОНЬКО.	63-79
ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
О.Г. КУБАЙ.	79-94
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	
О.В. МАРЦЕНЮК.	94-107
CURRENT TRENDS OF AUTOTRANSPORT INSURANCE IN UKRAINE	
Н.І. КОВАЛЬ, О.Д. РАДЧЕНКО, Я.П. ПЩЕНКО.	108-124
СТАН ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	
Ю.В. АЛЕКСЕРОВА, Л.І. ФЕДОРИШИНА.	124-138
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	
Д.В. ДМИТРІВ, О.Р. ДМИТРІВ, М-М.М. ДЕНКЕВИЧ.	138-151
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ СЕГМЕНТУ МІЖНАРОДНИХ ВАНТАЖНИХ АВТОПЕРЕВЕЗЕНЬ	
О.А. ГАЛИЧ, О.С. ДЕМИДКІН.	151-166
ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ Й ТЕХНОЛОГІЙ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	
О.А. ПОДОЛЯНЧУК, Н.М. ГУДЗЕНКО.	166-181
КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОБЛІК	
Ю.В. СТАВСЬКА, Л.С. ЯХНО.	181-196
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
І.В. ТОМАШУК, О.Ф. ТОМЧУК, Ю.В. ГИРЕНКО.	196-211
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Л.С. МАРКЕВИЧ.	211-226
ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	

International Journal of Industrial Engineering & Production Research, 31, 4 : 647-653. DOI: 10.22068/ijiepr.31.4 [in English].

12. Stoyanets, N.V. (2018). Rozvytok malykh form hospodariuvania yak zaporuka staloho rozvytku ahrarnoi ekonomiky [Development of small forms of management as a guarantee of sustainable development of agrarian economy]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seria «Ekonomichni nauky» – International scientific journal «Interscience». Series: «Economic Sciences»*, 1 (9), 46-53 [in Ukrainian].

13. Malik, M. & Shpykuliak, O. (2017). Rozvytok ahrarnoho pidpryjemnytstva v umovah instytucionalnyh transformacij [Development of agrarian entrepreneurship in the conditions of institutional transformations]. *Economika APK – Economics of agro-industrial complex*, 2, 5-16 [in Ukrainian].

14. Honcharuk, I.V., & Tomashuk, I.V. Derzhavne rehulyuvania rozvytku resursnoho potencialu silskyh terytorii: zagalni aspekty [State regulation of resource potential development in rural areas: general aspects]. *Economika, finansy, menedzhment: aktualni pytania teorii i praktyky – Economy, finances, management: topical issues of science and practical activity*, 4, 19-30 [in Ukrainian].

Відомості про автора

ВДОВЕНКО Лариса Олександрівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: vdovenko_larisa@i.ua).

VDOVENKO Larisa – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: vdovenko_larisa@i.ua).

ВДОВЕНКО Лариса Александровна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой финансов, банковского дела и страхования, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: vdovenko_larisa@i.ua).

УДК: 338.432:620.925

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-3

**ВИЗНАЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ
ЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
МАЛИХ СІЛЬСЬКО-
ГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ
МЕТОДОМ АНАЛІЗУ
СЕРЕДОВИЩА
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

САХНО А.А.,
доктор економічних наук, професор
кафедри економіки та підприємницької діяльності

ПАВЛЮК І.О.,
аспірантка кафедри економіки та підприємницької
діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

Запропоновано використовувати метод аналізу середовища функціонування для оцінювання ефективності діяльності малих сільськогосподарських підприємств, враховуючи особливості двох вхідних факторів (ресурсів) – витрат на оплату праці підприємств, вартості власного капіталу та результативного фактору – обсягу реалізованої продукції. Розраховано коефіцієнти покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу та витрат на оплату праці по малих сільськогосподарських підприємствах за видами економічної діяльності, що дозволило провести рейтингування видів економічної діяльності по малих підприємствах за коефіцієнтами покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості капіталу, витрат на оплату праці та за фінансовим результатом. Доведено, що діяльність малих сільськогосподарських підприємств серед усіх інших видів економічної діяльності має найвищий рейтинг за коефіцієнтами покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) витрат на оплату праці, однак найнижчий – за коефіцієнтами покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу при тому, що обсяг прибутку поступає тільки суб'єктам господарювання, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів.

Використовуючи значення коефіцієнтів покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу та витрат на оплату праці, побудоване середовище функціонування малих сільськогосподарських підприємств, що дозволило сформулювати лінію технічної ефективності і на основі позиції діяльності з сільського, лісового та рибного господарства знайти нове її положення шляхом проектування на лінію із позицією неефективного виду економічної діяльності (діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування). Обґрунтована можливість оптимізації діяльності малих сільськогосподарських підприємств шляхом збільшення обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та зменшення витрат, що дозволить покращити фінансовий результат (збільшити прибуток).

Ключові слова: малі сільськогосподарські підприємства, вид економічної діяльності, витрати на оплату праці підприємств, вартість власного капіталу, обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), фінансовий результат, метод аналізу середовища функціонування, технічна ефективність (неефективність) економічної діяльності.

Табл.: 3. Рис.: 1. Літ.: 12.

DETERMINATION OF EFFICIENCY OF SMALL AGRICULTURAL ENTERPRISES ECONOMIC ACTIVITY BY THE ANALYSIS METHOD OF FUNCTIONING ENVIRONMENT

SAKHNO Andrii,
*Doctor of Economic Sciences, Professor of the
Department of Economics and Entrepreneurship*

PAVLYUK Iryna,
*Postgraduate Student of the
Department of Economics and Entrepreneurship,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

It has been proposed to use the analysis method of the operating environment to assess the effectiveness of small agricultural enterprises based on the two input factors characteristics

(resources) – labor costs of enterprises, the cost of equity and the resultant factor – the volume of sales. Coefficients of coverage by volume of sold products (goods, works, services) of own capital cost and labor costs for small agricultural enterprises by types of economic activity have been calculated, which allowed types of economic activity rating by small enterprises by coefficients of coverage of sold products (goods, works, services) cost of capital, labor costs and financial results. It has been proved that the activity of small agricultural enterprises among all other types of economic activity has the highest rating on the coefficients of coverage of sold products (goods, works, services) of labor costs, but the lowest on the coefficients of coverage of sold products (goods, works, services) capital, despite the fact that the amount of profit is inferior only to economic entities engaged in wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles.

Using the coefficients values of coverage of the sold products volume (goods, works, services), the cost of equity and labor costs, built an environment for small agricultural enterprises, which allowed to form a line of technical efficiency: (agriculture, forestry and fisheries-wholesale and retail trade; repair motor vehicles and motorcycles-information and telecommunications-education) and on the basis of the position of agriculture, forestry and fisheries to find a new position by designing a line with the position of inefficient economic activity (Activities in the field of administrative and support services). It has been outlined the possibility of optimizing the activities of small agricultural enterprises by increasing the volume of sold products (goods, works, services) and reducing costs, which will improve the financial result (will increase profits).

Key words: small agricultural enterprises, type of economic activity, labor costs of enterprises, equity cost, sold products volume (goods, works, services), financial result, analysis method of functioning environment, technical efficiency (inefficiency) of economic activity.

Table.: 3. Fig.: 1. Lit.: 12.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТОДОМ АНАЛИЗА СРЕДЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ

САХНО А.А.,

*доктор экономических наук, профессор
кафедры экономики и предпринимательской деятельности*

ПАВЛЮК И.А.,

*аспирантка кафедры экономики и предпринимательской
деятельности,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

Предложено использовать метод анализа среды функционирования для оценки эффективности деятельности малых сельскохозяйственных предприятий исходя из особенностей двух входных факторов (ресурсов) – расходов на оплату труда предприятий, стоимости собственного капитала и результативного фактора – объема реализованной продукции. Рассчитаны коэффициенты покрытия объемом реализованной продукции (товаров, работ, услуг) стоимости собственного капитала и расходов на оплату труда малых сельскохозяйственных предприятий по видам экономической деятельности, что

позволило провести рейтингование видов экономической деятельности малых предприятий по коэффициентам покрытия объемом реализованной продукции (товаров, работ, услуг) стоимости капитала, расходов на оплату труда и финансовым результатам. Доказано, что деятельность малых сельскохозяйственных предприятий среди всех видов экономической деятельности имеет самый высокий рейтинг по коэффициентам покрытия объемом реализованной продукции (товаров, работ, услуг) расходов на оплату труда, однако низкий – по коэффициентам покрытия объемом реализованной продукции (товаров, работ, услуг) стоимости собственного капитала при том, что объем прибыли уступает только субъектам, осуществляющих оптовую и розничную торговлю, ремонт автотранспортных средств и мотоциклов.

Используя значения коэффициентов покрытия объемом реализованной продукции (товаров, работ, услуг) стоимости собственного капитала и расходов на оплату труда, определена среда функционирования малых сельскохозяйственных предприятий, что позволило построить линию технической эффективности и на основе позиции по сельскому, лесному и рыбному хозяйству найти новое ее положения путем проектирования на линию с позиции неэффективного вида экономической деятельности (административное и вспомогательное обслуживание). Обоснована возможность оптимизации деятельности малых сельскохозяйственных предприятий путем увеличения объема реализованной продукции (товаров, работ, услуг) и уменьшения расходов, что позволит улучшить финансовый результат (увеличить прибыль).

Ключевые слова: малые сельскохозяйственные предприятия, вид экономической деятельности, расходы на оплату труда предприятий, стоимость собственного капитала, объем реализованной продукции (товаров, работ, услуг), финансовый результат, метод анализа среды функционирования, техническая эффективность (неэффективность) экономической деятельности.

Табл.: 3. Рис.: 1. Лит.: 12.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економіки вимагає застосування якісно нових підходів дослідження діяльності суб'єктів господарювання. На тепер недостатньо звичайною інструментарію аналізу, що дозволяв на основі зміни динаміки результативних показників робити висновки щодо ефективності економічної діяльності. Крім того, недостатньо параметричних методів аналізу, зокрема кореляційно-регресійних моделей, що забезпечували вплив одного або декількох параметрів на результативний показник.

Визначення ефективності суб'єктів господарювання доцільно здійснювати за допомогою непараметричних методів, зокрема методу аналізу середовища функціонування. Його сутність полягає у дослідженні ефективності не конкретних малих сільськогосподарських підприємств, що здійснюють діяльність у сільському, лісовому та рибному господарстві шляхом визначення максимальних значень прибутку чи виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а виходячи з порівнянь відносних співвідношень між факторними та результативними показниками інших видів економічної діяльності за умови їх мінімізації.

Таким чином, важливою особливістю даного методу є відсутність чинника фінансового результату як головного показника ефективності, проте, визначальною була прийнята технічна ефективність, завдяки якій можна проводити позиціонування по відстанях у середовищі функціонування та

виявляти шляхом проєкцій оптимальні величини витрат та обсягу реалізації. Основними показниками для оцінювання економічної ефективності даного виду діяльності за сукупністю усіх підприємств у середовищі функціонування за 2019 рік було обрано наступні показники: витрати на оплату праці підприємств, вартість власного капіталу, обсяг реалізованої продукції, фінансовий результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою методу аналізу середовища функціонування є результати досліджень М. Фаррелла [1, с. 255], де вперше запропоновано його використання при оцінці ефективності природних монополій. У подальшому цей метод виявився настільки універсальним та простим у використанні, що його почали застосовувати дослідники багатьох держав для оцінювання ефективності не тільки підприємств, а й банківських установ, закладів освіти, лікарень тощо через систему непараметричних впливів.

Оцінювання впливів еколого-економічного фактору на потенціал сільських територій здійснювали І. Гончарук та І. Томашук [2]. Можливість досягнення ефективного розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств шляхом їх енергетичної автономії через безвідходне виробництво обґрунтували Г. Калетнік, І. Гончарук, Ю. Охота [3]. Ефективність розвитку біопаливної галузі через світовий та вітчизняний досвід інноваційного забезпечення представлено у праці Г. Калетніка та Т. Гончарук [4]. Інноваціям у екологічній стратегії сталого розвитку присвячено дослідження Г. Калетніка та С. Лутковської [5].

Метод аналізу середовища функціонування за методом М. Фаррелла дозволяв обґрунтувати ефективність реалізації агропромислової продукції через обсяги кредитів та інвестицій у виробництво [6, с. 341]. Можливість досягнення ефективності машинобудівними підприємствами доведена через співвідношення між витратами на працю та капітал і виручкою від реалізації продукції [7, с. 502]. Ефективність внаслідок діджиталізації економіки для агропромислового комплексу виявила можливості посилення окремих видів діяльності [8, с. 163]. Проведено аналіз варіантів формування оборотних активів внаслідок впливу поточних та довгострокових зобов'язань українських підприємств за видами економічної діяльності [9, с. 427]. Крім того, метод М. Фаррелла дозволив провести аналіз впливу цифрової економіки на ріст сільського господарства [10, с. 247] та оцінити потенційні обсяги кредитування проєктів сільськогосподарських підприємств України залежно від вартості земельної іпотеки [11].

Формулювання цілей статті. Шляхом застосування методу аналізу середовища функціонування необхідно визначити ефективність економічної діяльності малих сільськогосподарських підприємств, що дозволить оцінити їх значення у системі функціонування суб'єктів інших видів економічної діяльності.

Обґрунтувати перспективи розвитку малого бізнесу у сільському господарстві через можливість збільшення обсягу реалізованої продукції та оптимізації витрат на оплату праці підприємств і вартості власного капіталу, що

дозволить збільшити обсяг прибутку при умові додержання технічної ефективності порівняно з іншими видами діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метод аналізу середовища функціонування дозволяє визначити та оцінити рівень технічної неефективності досліджуваних суб'єктів виходячи з відстані до граничної лінії, що являє собою варіацію ідеальних, тобто ефективних суб'єктів. Таким чином, ідеальні (технічно ефективні) об'єкти мали коефіцієнт ефективності рівний 1, а технічно неефективні – від 0 до 1.

Даний метод був розроблений із метою управління природними монополіями, оскільки можна було не враховувати їх прибуток, проте, оптимізувати два вхідні показники – вартість капіталу та витрати на оплату праці) і один результативний – дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [1, с. 275]. У подальшому метод аналізу середовища функціонування використовувався для різних суб'єктів – від підприємств та установ, до регіонів держав, видів діяльності, галузей національної економіки тощо.

Використання методу аналізу середовища функціонування для визначення ефективності економічної діяльності малих сільськогосподарських підприємств пропонуємо здійснювати у кілька етапів, використовуючи статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» [12]. Використаємо приклад М. Фаррелла, що дозволить у вигляді факторних (ресурсних) показників залучити витрати на оплату праці підприємств (L), вартість власного капіталу (K), результативного – обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (Y) (табл. 1).

Таблиця 1

Показники діяльності малих підприємств України за 2019 рік (вартість власного капіталу, витрати на оплату праці підприємств, обсяг реалізованої продукції), млн грн.

№ п/п	Вид економічної діяльності	Витрати на оплату праці підприємств, L	Вартість власного капіталу, K	Обсяг реалізованої продукції, Y
1	Сільське, лісове та рибне господарство	13181,1	186086,6	206240,1
2	Промисловість	19686,0	46332,7	223972,3
3	Будівництво	11266,7	-3031,7	178547,9
4	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	28283,5	76622,5	841961,4
5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7685,0	16005,7	92609,1
6	Тимчасове розміщення й організація харчування	2545,8	4023,1	14051,8
7	Інформація та телекомунікації	7246,2	5724,5	61543,3
8	Фінансова та страхова діяльність	1822,8	91548,2	20039,6
9	Операції з нерухомим майном	8787,7	117458,8	80665,8
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	10448,5	46041,0	60324,9
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	6105,7	33685,9	42954,1
12	Освіта	896,2	177,4	3204,5
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2000,2	3307,1	6152,2
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	698,7	2126,3	3811,5
15	Надання інших видів послуг	786,7	977,4	3797,4

Джерело: сформовано авторами за даними [12]

Малі підприємства, що здійснюють діяльність у сільському, лісовому та рибному господарстві мають один із найбільших показників витрат на оплату праці – 13181,1 млн грн. у 2019 р. Більші значення витрат – тільки у діяльності у промисловості (19686,0 млн. грн.), оптової та роздрібною торгівлі (28283,5 млн грн). Крім того, сукупна вартість власного капіталу малих сільськогосподарських підприємств найвища порівняно з вартістю суб'єктів господарювання інших видів економічної діяльності (186086,6 млн грн.). За обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (206240,1 млн грн.) малі сільськогосподарські підприємства поступаються суб'єктам господарювання, що здійснюють економічну діяльність у промисловості (223972,3 млн грн.), оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів (841961,4 млн грн.).

Використовуючи дані табл. 1, розрахуємо коефіцієнти покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу (K / Y) та витрат на оплату праці (L / Y) у розрізі фінансових результатів по малих підприємствах України за видами економічної діяльності у 2019 році (табл. 2).

Чим ближче до нуля розрахований коефіцієнт, тим більша ймовірність оптимізувати результати діяльності підприємств – зменшити витрати та / або збільшити обсяг реалізованої продукції.

На основі розрахованих коефіцієнтів покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу та витрат на оплату праці за видами економічної діяльності та фінансових результатів по малих підприємствах (табл. 2).

Таблиця 2

Коефіцієнти покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу та витрат на оплату праці по малих підприємствах України за видами економічної діяльності у 2019 році

№ п/п	Вид економічної діяльності	L / Y	K / Y	Фінансовий результат, млн грн.
1	Сільське, лісове та рибне господарство	0,06	0,90	19968,5
2	Промисловість	0,09	0,21	10749,5
3	Будівництво	0,06	-0,02	7046,3
4	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,03	0,09	24504,1
5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,08	0,17	3523,6
6	Тимчасове розміщення й організація харчування	0,18	0,29	239,2
7	Інформація та телекомунікації	0,12	0,09	4087,6
8	Фінансова та страхова діяльність	0,09	4,57	4817,9
9	Операції з нерухомим майном	0,11	1,46	18015,4
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	0,17	0,76	5727,5
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,14	0,78	4462,2
12	Освіта	0,28	0,05	298,0
13	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,32	0,54	420,6
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,18	0,56	-328,7
15	Надання інших видів послуг	0,21	0,26	296,8

Джерело: сформовано авторами за даними табл. 1 та [12]

Проведене рейтингування видів економічної діяльності (табл. 3) за наступними критеріями:

– найвищий рейтинг отримували види економічної діяльності, у яких коефіцієнти покриття максимально наближувались до нуля ($L / Y = 0,03$ для малих підприємств у оптовій та роздрібній торгівлі – рейтинг 1);

– найнижчий рейтинг отримували види економічної діяльності, у яких коефіцієнти покриття максимально наближувались до одиниці ($K / Y = 0,90$ для малих сільськогосподарських підприємств, що є найбільшим показником – рейтинг 11);

– не враховано у подальшому аналізі рейтинги по видах економічної діяльності, коефіцієнти покриття по яких більші за одиницю (фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном), а також види діяльності з від’ємним власним капіталом (будівництво) та від’ємним фінансовим результатом (мистецтво, спорт, розваги та відпочинок).

Таблиця 3

Рейтингування видів економічної діяльності малих підприємств України за коефіцієнтами покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу, витрат на оплату праці та фінансовим результатом у 2019 році

№ п/п	Вид економічної діяльності	Місце у рейтингу		
		L / Y	K / Y	Фінансовий результат, млн грн
1	Сільське, лісове та рибне господарство	2	11	2
2	Промисловість	4	4	4
3	Будівництво	2	-0,02	5
4	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1	2	1
5	Транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність	3	3	10
6	Тимчасове розміщення й організація харчування	9	6	14
7	Інформація та телекомунікації	6	2	9
8	Фінансова та страхова діяльність	4	4,57	7
9	Операції з нерухомим майном	5	1,46	3
10	Професійна, наукова та технічна діяльність	8	9	6
11	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	7	10	8
12	Освіта	11	1	12
13	Охорона здоров’я та надання соціальної допомоги	12	7	11
14	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	9	8	-328,7
15	Надання інших видів послуг	10	5	13

Джерело: сформовано авторами за даними табл. 2

Таким чином, на рис. 1 зображено позиції 15 видів економічної діяльності за результатами 2019 року. Вісь абсцис – коефіцієнти покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу; ординат – коефіцієнти покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) витрат на оплату праці підприємств.

Позиції 1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15 – позиції видів економічної діяльності по малих підприємствах (табл. 1 – табл. 3).

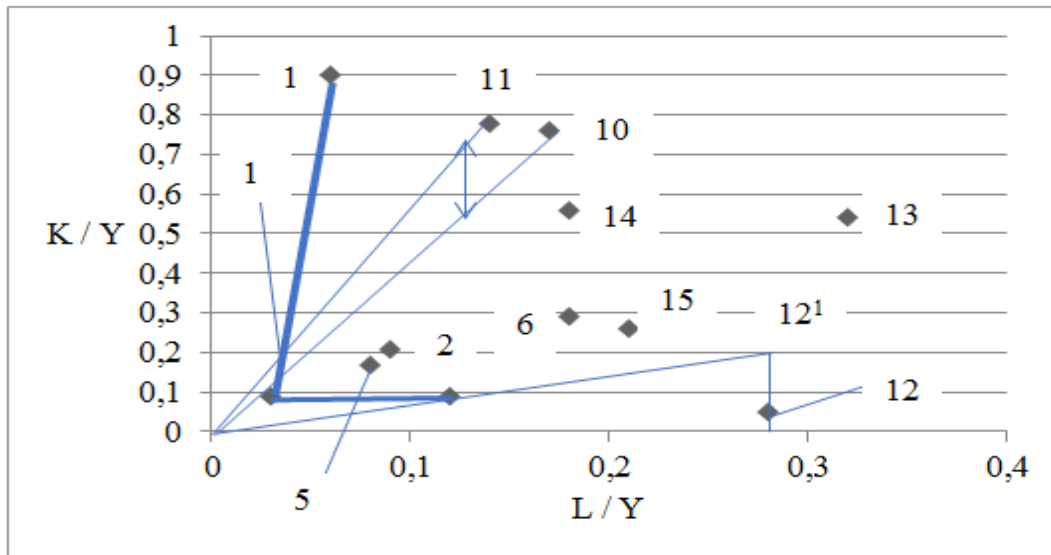

Рис. 1. Оптимізація позиції малих сільськогосподарських підприємств України у середовищі функціонування суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності

Джерело: сформовано авторами за даними табл. 2

Лінія 1-4-7 – лінія технічної ефективності, де технічно ефективними видами економічної діяльності є сільське, лісове та рибне господарство (1), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (4), інформація та телекомунікації (7).

Технічно неефективними видами економічної діяльності є види діяльності позицій 2, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15.

Нова позиція виду діяльності з сільського, лісового та рибного господарства 1¹ отримана внаслідок перетину відрізка лінії технічної ефективності 1-4 з відрізком 0-11. Позиція 11 (діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування) має максимальне наближення до позиції 1 порівняно з позиціями інших технічно неефективних видів економічної діяльності (на рис. 1 перевага позиції 11 продемонстрована на прикладі найближчої до неї позиції 10 (професійна, наукова та технічна діяльність)).

Таким чином, для оптимізованої позиції економічної діяльності з сільського, лісового та рибного господарства (1¹) нові коефіцієнти покриття складуть: $L / Y = 0,04$, $K / Y = 0,18$. Враховуючи, що на малих сільськогосподарських підприємствах витрати на оплату праці є одними з найвищих порівняно з підприємствами, що здійснюють інші види економічної діяльності, то подальшу оптимізацію проведемо на основі коефіцієнта покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу (K / Y).

Розрахунок можливості збільшення обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) здійснюється через відношення вартості власного капіталу до нового значення коефіцієнта покриття:

$$0,18 = 186086,6 / Y; Y = 186086,6 / 0,18 = 1033814,44 \text{ млн грн.}$$

Виходячи з останнього значення, можна зробити висновок про значний потенціал малих сільськогосподарських підприємств, що дозволяє на наступний рік збільшити обсяг реалізації продукції на суму 827574,34 млн грн (1033814,44 – 206240,10).

Розрахунок можливості оптимізації власного капіталу здійснюється через множення обсягу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на нове значення коефіцієнту покриття:

$$0,18 = K / 206240,1; K = 37123,22 \text{ млн грн.}$$

Виходячи з останнього значення, можна зробити висновок про можливість зменшення на наступний рік інвестування у власний капітал малих сільськогосподарських підприємств на суму 148963,38 млн грн (186086,60 – 37123,22).

Висновки. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що технічна ефективність економічної діяльності малих сільськогосподарських підприємств досягається завдяки достатньо високим витратам на оплату праці підприємств. Використовуючи можливості методу аналізу середовища функціонування, доведено наявність значного потенціалу у діяльності малих підприємств сільського, лісового та рибного господарства через збільшення обсягу реалізації продукції у 5 разів, а також зменшення використання власного капіталу на 19,9%. Враховуючи, що для малих підприємств даного виду економічної діяльності коефіцієнт покриття обсягом реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) вартості власного капіталу зменшився внаслідок запропонованої оптимізації з 0,9 до 0,18, можна у цих межах пропорційно визначити зростання прибутку до 23962,2 млн грн.

Список використаних джерел

1. Farrell M.J. The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of Royal Statistical Society*. 1957. Series A, CXX. Part 3 : P. 253-290.
2. Гончарук І.В., Томашук І.В. Вплив еколого-економічного фактору на особливості організаційно-економічного механізму використання ресурсного потенціалу сільських територій. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 52-62.
3. Kaletnik G., Honcharuk I., Okhota Y. The Waste-free production development for the energy autonomy formation of Ukrainian agricultural enterprises. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2020. № 11 (3). P. 513-522. DOI: 10.14505//jemt.v11.3(43).02.
4. Калетнік Г.М., Гончарук Т.В. Інноваційне забезпечення розвитку біопаливної галузі: світовий та вітчизняний досвід. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 155-160.
5. Kaletnik G., Lutkovska S. Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9, (2). P. 89-98. DOI: 10.14207/ejsd.2020.v9n2p89.
6. Sakhno A., Polishchuk N., Salkova I., Kucher A. Impact of Credit and Investment Resources on the Productivity of Agricultural Sector. *European Journal*

of *Sustainable Development*. 2019. № 8 (2). P. 335-345. DOI: 10.14207/ejsd.2019.v8n2p335.

7. Sakhno A., Hryvkiivska O., Salkova I., Kucher L. Evaluation of the Efficiency of Enterprises by the Method of Analysis of Functioning Environment. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2019. Vol. X. № 3 (35). P. 499-507. DOI:10.14505/jemt.v10.3(35).04

8. Sakhno A., Salkova I., Broyaka A., Priamukhina N. Methodology for the Impact Assessment of the Digital Economy on Agriculture Development. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*. 2019. Vol. 8. P. 160-164. DOI:10.35940/ijrte.C1027.1183C19.

9. Sakhno A., Salkova I., Polishchuk N., Kucher L. Stashko I. Efficiency of managing liabilities of enterprises of different types of economic activities. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9 (1). P. 423-431. DOI: 10.14207/ejsd.2020.v9n1p423.

10. Sakhno A., Salkova I., Broyaka A., Priamukhina N. A methodological analysis for the impact assessment of the digitalisation of economy on agricultural growth. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29, № 8s (29). P. 242-249.

11. Sakhno A.A., Polishchuk N.V., Salkova I.Y., Kucher L.Y., Kudyrko O.M. Mortgage lending system of agricultural enterprises of Ukraine. *Revista Espacios*. 2020. Vol. 41 № 15. URL: <https://www.revistaespacios.com/a20v41n15/20411507.html> (дата звернення: 29.04.2021).

12. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2019». Державна служба статистики, 2020. 373 с.

References

1. Farrell, M.J. (1957). The Measurement of Productive Efficiency. *Journal of Royal Statistical Society*, 3, 253-290 [in English].

2. Honcharuk, I.V., & Tomashuk, I.V. (2017). Vplyv ekoloho-ekonomichnoho faktoruv na osoblyvosti orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu vykorystannia resursnoho potentsialu silskykh terytorii [Influence of ecological and economic factor on features of organization of organizational and economic mechanism of use of resource potential of rural territories]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finances, management: topical issues of science and practical activity*, 4, 52-62 [in Ukrainian].

3. Kaletnik, G., Honcharuk, I. & Okhota, Y. (2020). The Waste-free production development for the energy autonomy formation of Ukrainian agricultural enterprises. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 11 (3), 513-522 [in English].

4. Kaletnik, G.M., & Honcharuk, T.V. (2013). Innovatsiine zabezpechennia rozvytku biopalyvnoi haluzi: svitovyi ta vytchyzniani dosvid [Innovative support of biofuel industry development: world experience]. *Biznes Inform – Business Inform*, 9, 155-160 [in Ukrainian].

5. Kaletnik, G., & Lutkovska, S. (2020). Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 2 (9), 89-98 [in English].

6. Sakhno, A., Polishchuk, N., Salkova, I., & Kucher, A. (2019). Impact of Credit and Investment Resources on the Productivity of Agricultural Sector. *European Journal of Sustainable Development*, 8 (2), 335-345 [in English].

7. Sakhno, A., Hryvkivska, O., Salkova, I. & Kucher, L. (2019). Evaluation of the Efficiency of Enterprises by the Method of Analysis of Functioning Environment. *Journal of Environmental Management and Tourism*, X, 3 (35), 499-507 [in English].

8. Sakhno, A., Salkova, I., Broyaka, A., & Priamukhina, N. (2019). Methodology for the Impact Assessment of the Digital Economy on Agriculture Development. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)*, 8, 160-164 [in English].

9. Sakhno, A., Salkova, I., Polishchuk, N., Kucher, L., & Stashko, I. (2020). Efficiency of managing liabilities of enterprises of different types of economic activities. *European Journal of Sustainable Development*, 9 (1), 423-431[in English].

10. Sakhno, A., Salkova, I., Broyaka, A., & Priamukhina, N. (2020). A methodological analysis for the impact assessment of the digitalisation of economy on agricultural growth. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 8s (29), 242-249 [in English].

11. Sakhno, A.A., Polishchuk, N.V., Salkova, I.Y., Kucher, L.Y., & Kudyenko, O.M. (2020). Mortgage lending system of agricultural enterprises of Ukraine. *Revista Espacios*, 15 (41). Retrieved from: <https://www.revistaespacios.com/a20v41n15/20411507.html> [in English].

12. *Statystychnyi zbirnyk «Dijalnist subektiv velykogo, serednogo, malogo ta mikropidpryemnyctva» 2019 [Statistical collection «Activities of large, medium, small and micro enterprises 2019»]*. (2020). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

Відомості про авторів

САХНО Андрій Анатолійович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: andrijsahno@gmail.com).

ПАВЛЮК Ірина Олександрівна – аспірантка четвертого року навчання кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: mk0216@ukr.net).

SAKHNO Andrii – Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: andrijsahno@gmail.com).

PAVLYUK Iryna – Postgraduate Student of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: mk0216@ukr.net).

САХНО Андрей Анатольевич – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, г. Вінниця, ул. Сонячна, 3, e-mail: andrijsahno@gmail.com).

ПАВЛЮК Ирина Александровна – аспірантка кафедри економіки і підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, г. Вінниця, ул. Сонячна, 3, e-mail: mk0216@ukr.net).

УДК: 657.338 [658.012:338.242]

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-4

**ІНФОРМАЦІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТРАТЕГІЧНОГО
РОЗВИТКУ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

ПРАВДЮК Н.Л.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

Досліджуються інформаційні інструменти забезпечення стратегічного розвитку на прикладі аграрних підприємств. Розкрито методологічні основи змісту базових категорій щодо управління стратегічним розвитком, виокремлено складові структури його інформаційного забезпечення та визначено, що інформаційне забезпечення стратегічного розвитку аграрних підприємств – це науково обґрунтоване управління процесом постійного зростання обсягу інформації та знань шляхом традиційних і нових інструментів обробки й аналізу інформації засобами бухгалтерського обліку, та її використання в діяльності товаровиробників для одержання конкурентних переваг і формування дієвої аграрної політики. Окреслено роль, здійснено оцінку стану, визначено завдання та виявлено особливості й проблеми розвитку економіки та інформаційного забезпечення аграрних підприємств. Спираючись на інструменти стратегічного характеру, до основних напрямів удосконалення інформаційного забезпечення стратегічного розвитку аграрних підприємств віднесено такі, що мають ґрунтуватися на інтенсифікації інформаційних потоків і глибокій аналітичній обробці усього інформаційного масиву, розбудові внутрішньої інформаційної архітектури й забезпечувати гармонізацію інформаційно-комунікаційних ланцюгів. До них віднесено: автоматизацію процедур накопичення, обробки, модуляції та зберігання документів; упровадження нових інструментів інформаційно-комунікаційних технологій; оптимізацію ритмічності інформаційних потоків; гармонізацію внутрішніх та зовнішніх інформаційно-комунікаційних ланцюгів; впровадження мережевих інструментів інформаційно-комунікаційних взаємодій; усунення дублювання інформації; мінімізацію інформаційного шуму тощо. Впровадження множини заходів щодо інформаційного забезпечення стратегічного розвитку аграрних підприємств сприятиме переходу до його нової якості й забезпечить генерування конкурентних переваг, підвищить якість обробки інформації; стимулюватиме формуванню гнучкої інформаційної архітектури; знизить трудомісткість і вартість інформаційного забезпечення.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, інформаційна архітектура, бухгалтерський облік, стратегічний розвиток, інформаційно-комунікаційні технології, фінансування, аграрні підприємства.

Рис.: 4. Табл.: 3. Літ.: 18.